

**PRZESŁANKI I WARUNKI KSZTAŁTOWANIA SIĘ ROSYJSKIEGO RYNKU USŁUG
PROFESJONALNYCH**

M.V. Andriianova

Moskiewski Państwowy Instytut Stosunków Międzynarodowych (filia, Odincowo),
m.andriyanova@odin.mgimo.ru

Punktem odniesienia dla współczesnego rosyjskiego rynku usług profesjonalnych był rok 1991. Wówczas rozpoczął się proces wszechobejmującej transformacji ustrojowej, która przyczyniła się do pojawienia się przesłanek, niezbędnych do kształtowania się rynku usług profesjonalnych jako naturalnej części infrastruktury rynkowej. Jest to dość istotne do sprecyzowania, bo pojęcie i praktyka stosowania odrębnych usług profesjonalnych (przede wszystkim konsultingowych) istniały w czasach ZSRR. Konsulting był rozwijany przez takich znanych specjalistów, jak Raul' Ūksvârav, Madis Habakuk, Âak

Lejmann. Za centra konsultingu w ZSRR należy uważać republiki Bałtyckie. Rozwój usług profesjonalnych właśnie w tym regionie geograficznym nie był przypadkowy, lecz w pełni zgodny z prawami ekonomii ze względu na większe podobieństwo republik Bałtyckich do państw centralnej i zachodniej Europy oraz bardziej liberalny charakter ich gospodarek. Niestety, właściwości gospodarki centralnie sterowanej nie pozwalały na rozwój samego rynku usług profesjonalnych, chodziło raczej o rozwój metodologii usług konsultingowych jako sposobu dostarczenia nowej wiedzy do podmiotów gospodarczych. Ze współczesnymi usługami profesjonalnymi usługi konsultingowe z czasów ZSRR spokrewnia tylko obecność zleceniodawcy i wykonawcy.

Rosyjski rynek usług profesjonalnych jest jednym z ograniczonego grona zjawisk, zachodzących w Rosji na początku lat 90., które mają charakter w pełni rynkowy. Rynek ten nie był modyfikacją czegoś, co istniało w warunkach gospodarki centralnie sterowanej; powstał on w trakcie transformacji ustrojowej rosyjskiej gospodarki na wzór tzw. „drugiego eszelonu” – to znaczy z przyspieszoną szybkością dzięki dostępowi do wiedzy i doświadczenia analogicznych rynków, dla których charakterystyczna była stopniowa ewolucja.

Tradycyjnie za główną przesłankę i warunek kształtowania się rynku usług profesjonalnych uważa się gospodarkę rynkową, ponieważ tylko w jej ramach pojawia się zapotrzebowanie na funkcje, które spełniają usługi profesjonalne. Z reguły do tych funkcji zalicza się:

- kształtowanie komponentów systemów zarządzania organizacją (np.: kadra, inwestycje, technika zarządzania);
- bieżąca obsługa procesów zarządzania organizacją (np.: dobór i przeszkolenie pracowników, pomoc prawna, dostarczenie informacji);
- opracowanie, adresowe rozpowszechnianie i wdrażanie nowej wiedzy oraz innowacji w zakresie zarządzania organizacją;
- kształtowanie systemu standardów jakości zarządzania organizacją.

W gruncie rzeczy właśnie popyt na te funkcje stanowi główną i niezbędną przesłankę do kształtowania się rynku usług profesjonalnych. W warunkach rosyjskiej gospodarki na początku lat 90. potencjalny popyt na usługi profesjonalne rozwijał się pod wpływem przynajmniej trzech czynników:

- zapotrzebowanie na wiedzę: transformacja ustrojowa przyczyniła się do całkowitej zmiany sposobów gospodarowania na wszystkich szczeblach; trzeba było od początku budować systemy zarządzania, odpowiadające warunkom gospodarki rynkowej;
- ograniczony dostęp do wiedzy: przejście od gospodarki centralnie sterowanej do gospodarki rynkowej miało charakter gwałtowny; z osób zarządzających organizacjami faktycznie nikt nie miał ani wiedzy, ani doświadczenia, jak wygląda działalność gospodarcza w warunkach gospodarki rynkowej; trzeba było albo iść drogą prób i błędów, albo szukać możliwości szybkiego zdobycia wiedzy;
- konieczność nawiązywania kontaktów zarówno wewnątrz krajowych, jak i międzynarodowych: w trakcie transformacji ustrojowej zostały rozerwane praktycznie wszystkie więzi gospodarcze; każdy uczestnik rynku spotkał się z problemem, w jaki sposób oceniać potencjalnych partnerów i uzgadniać wspólną działalność; chodzi tutaj o coś większego niż wiedza, – o praktykę budowania stałych klastrów branżowych.

Można z pewnością stwierdzić, że przesłanki sprzyjające kształtowaniu się popytu na usługi profesjonalne istniały, jednak warunki, w których powstawał rosyjski rynek usług profesjonalnych były raczej negatywne: z jednej strony, ograniczały realny popyt na usługi profesjonalne, z drugiej strony, praktycznie sprowadzały do zera potencjalną podaż tych usług. Te warunki można podzielić na trzy grupy w zależności od ich źródła. W taki sposób można wyodrębnić uwarunkowania, płynące ze strony:

- konsultantów (wykonawców usług profesjonalnych);
- klientów (odbiorców usług profesjonalnych);
- otoczenia zewnętrznego rynku usług profesjonalnych.

Wśród uwarunkowań, związanych ze stroną podaży usług profesjonalnych, najbardziej znaczącym był brak wykształconych specjalistów. Brak wiedzy na temat funkcjonowania gospodarki rynkowej, brak samego pojęcia zawodu konsultanta, brak odpowiedniego systemu edukacji zawodowej, brak metodologii i techniki świadczenia usług profesjonalnych mogły doprowadzić do istotnego przeciągnięcia okresu kształtowania się rosyjskiego rynku usług profesjonalnych.

Ze strony popytu na usługi profesjonalne sytuacja też nie wyglądała zbyt optymistycznie. Bardzo słabo rozwinięta w ZSRR tradycja i instytucja konsultingu wewnętrznego przyczyniła się do braku wiedzy na temat, czym są usługi profesjonalne, w jaki sposób można i dlaczego warto z nich korzystać. Mentalność dyrektorów radzieckich udaremniała możliwość przyjęcia pomocy. Niezrozumienie, czym

jest praca konsultanta przez długi okres było głównym czynnikiem, negatywnie wpływającym na rozwój rosyjskiego rynku usług profesjonalnych. Wpływ ten udało się częściowo zmniejszyć, ale nie do końca, o czym świadczy pojęcie „nienormalnej psychologii klienta”, które pojawiło się na rosyjskim rynku usług profesjonalnych w latach 90.

Zewnętrzne otoczenie rynku usług profesjonalnych także trudno nazwać korzystnym. Przede wszystkim trzeba mieć na uwadze turbulencje zmian zachodzących w Rosji, szczególnie w pierwszym dziesięcioleciu reform. W takich warunkach bardzo trudno budować biznes konsultingowy, który w dużym stopniu jest oparty na reputacji i zaufaniu. Warto jeszcze dodać do tego problemy związane z wysokim stopniem kryminalizacji gospodarki na początku lat 90. oraz regulacje prawne (dla różnych rodzajów usług profesjonalnych w Rosji są stosowane różne podejścia do regulacji, przy czym praktycznie zawsze ma miejsce częściowy lub dublujący się ich charakter).

Perspektywy rozwoju rosyjskiego rynku usług profesjonalnych na początku lat 90. wcale nie wyglądały optymistycznie. Nie wiadomo w jaki sposób i jak długo kształtowałby się ten rynek oraz jaki miałby charakter dzisiaj, gdyby nie rola transnarodowych korporacji konsultingowych który zostały jednym z najważniejszych czynników kształtowania się rosyjskiego rynku usług profesjonalnych. Udało im się w większym stopniu złagodzić negatywne właściwości rodzącego się rynku usług profesjonalnych w Rosji i dodać mu dynamiki rozwojowej.

Bibliografia:

1. Andriianova, M. (2015). Rola transnarodowych korporacji konsultingowych w kształtowaniu potencjału rozwojowego rynku usług profesjonalnych w Rosji [The role of transnational consulting corporations in the development capacity building of the Russian market of business professional services]. Włocławiek–Kaniewo: Krukowiak.
2. Prigozhin, A.I. (2004). Metody razvitija organizacii [Methods of organization development]. Moskwa: MCFJeR [International center of financial and economic development].